

Præterea, sicut falsitas est recessus ab æqualitate veritatis, ita et peccatum est recessus ab æqualitate virtutis. Sed contingit esse falsitatem magis et minus, sicut dicit Philosophus in 4 Metaph. (text. 18), quod error aestimantis tria esse quinque non est tantus sicut error aestimantis tria esse mille. Ergo et peccatum contingit esse gravius alio peccato.

Solutio. Respondeo dicendum, quod Stoicorum opinio fuit (quos Tullius imitatur, ut in libro de Paradoxis patet) omnia peccata paria esse: cujus positionis ratio fuit, quia æs imaverunt bonitatem virtutis esse in quodam indivisibili, ex eo quod virtus non est nisi ex debita proportione omnium circumstantiarum ad actum, quod non contingit nisi uno modo: et ideo virtus comparatur his quorum ratio in indivisibili est, id est quae tantum uno modo contingit, sicut comparatur æqualitati, rectitudini, et centro circuli. Unde putaverunt quod nihil de bonitate remaneat, quantumcumque ab hoc indivisibili discedatur: et quia per quodlibet peccatum ab hoc indivisibili disceditur, ideo putaverunt sequi quod omnia peccata essent paria. Sed hæc positio ex quatuor falsis videtur sequi. Primo, quia secundum opinionem Socratis, quae tangitur 6 Ethic. (cap. ut.), ponebant virtutem et scientiam idem esse: et ideo cum eadem sit scientia rectificandi se in omnibus humanis actibus; ex omnibus virtutibus unam conflabant, quam sapientiam dicebant: et ideo non erat disparitas virtutum ex oppositione ad diversas virtutes. Hoc autem falsum est, ut ibidem Philosophus ostendit: quia virtus præter scientiam est habitus inclinans ad id quod est rationi conveniens. Secundo, quia ratio virtutis non est omnino in indivisibili: quia, ut in 2 Ethic. (cap. 9, graeco-lat.) dicitur, non oportet semper medium attingere ad hoc quod sit opus virtutis, sed sufficit circa medium esse; sed verum est quod perfectio virtutis in indivisibili consistit. Tertio, quia etsi ratio virtutis omnino consisteret in indivisibili, non tamen ratio bonitatis in indivisibili consistit, sicut in e ratio perfecti: eo quod contingit perfectionem perfectioni superaddi, quarum una quaeque rationem bonitatis causat: et ideo minor est bonitas si duae perfectiones subtrahantur quam si una tantum: et secundum hoc si non esset virtus nisi quando actus esset perfectus secundum omnes circumstantias omnino ad medium concurrentes, tamen unaquaeque circumstantia suam bonitatem haberet: et ideo peior actus esset in quo corrumpentur duae circumstantiae quam in quo corrumpetur tantum una. Quarto, quia etsi ratio bonitatis in indivisibili sit, et negatio secundum magis et minus non dicitur in se; tamen quantum ad causam suam intenditur et remittitur; sicut dicitur magis caecus cui ex toto erutus est oculus, quam qui ex aliquo humore ad pupillam concurrente visum amittit; quamvis uterque caecus sit: et per hunc modum etiam inaequalitas dicitur secundum magis et minus: quia distantia ab æqualitate, quae æqualitatem tollit, potest esse major vel minor; et per hunc etiam modum, secundum majorem vel minorem distantiam a bonitate, posset actus dici magis vel minus malus. Et ideo simpliciter concedendum est, unum peccatum alio gravius esse. Hoc autem contingit duobus modis. Uno modo ex parte ipsius peccati in se: alio modo ex parte peccantis. Ex parte peccati in se accidit major vel

minor gravitas peccati ex illa causa ex qua quis actus malus secundum se dicitur. Hoc autem est secundum quod actus discordat a rectitudine rationis. Unicuique enim naturae indita est naturalis quaedam inclinatio in suum finem: et ideo in ratione est quaedam naturalis rectitudo, per quam in finem inclinatur: et ideo illud quod abducit a fine illo, est discordans a ratione: et quia lex naturalis est secundum quam ratio recta est, ideo Augustinus dicit contra Faustum manich. (lib. 22, cap. 27), quod peccatum dicitur, in quantum discordat a lege aeterna, cujus expressio est ipsa lex naturalis. Quanto ergo aliquis actus magis abducit a fine humanae vitae, tanto in se gravius peccatum est; sive hoc contingat ex materia circa quam peccatur, sive ex corruptione plurium vel paucorum circumstantiarum. Ex parte autem peccantis etiam peccatum est gravius quantum ad duos; vel propter majorem contemptum, vel etiam propter majorem libidinem; quorum primum respicit aversionem, et secundum conversionem peccati. Sed ista gravitas accidentalis est peccato, secundum quod in genere suo consideratur: quia illud quod ex genere suo est levius, potest esse gravius, cum ex majore libidine vel contemptu fit.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis virtus sit æqualitas, non tamen oportet ad esse virtutis quod ad omnimodam æqualitatem perveniat; hoc enim est de perfectione virtutis: et ideo virtus intenditur et remittitur vel ex parte ipsius actus, qui tanto virtuosior est, quanto ad æqualitatem magis accedit; vel ex parte operantis, qui quanto perfectiori habitu operatur, tanto actus ejus virtuosior est, etiam si sit actus ejusdem generis: et similiter est de peccato. Et præterea, si etiam virtus esset uno modo tantum, ratio non procederet, sicut ex prædictis patet.

Ad secundum dicendum, quod in quolibet peccato est aliquid virtutis; virtus enim constituitur ex æqualitate omnium circumstantiarum. Non est autem possibile, ut Philosophus (in 4 Ethic. cap. 15) dicit, ut omnium circumstantiarum corruptio fiat; et ideo aliquid virtutis in actu peccati remanet; et ideo habet peccatum aliquam permixtionem ad virtutem; et ideo ratio non procedit.

Ad tertium dicendum, quod aliquid est in se malum; et aliquid malum est tantum quia prohibetur. In illis ergo quae sunt mala quia prohibita tantum, non differt utrum parum vel multum a precepto elongatur ex parte ipsius actus: quamvis differat ex parte agentis, secundum quod majori vel minori contemptu potest facere. Hujus ratio est, quia in his tota ratio malitiae est ex hoc quod non servat preceptum; et ita ratio bonitatis est in eo quod institutum est per preceptum; et ideo si hoc tollitur, nil bonitatis manet. Sed non omnia peccata sunt hujusmodi; et ideo ratio non procedit.

Ad quartum dicendum, quod in submersione navis, ubicumque submergatur, est aequale damnum, quia eadem res utrobique perditur; sed non in quolibet peccato est aequale damnum; immo in uno peccato perditur una debita circumstantia, in alio duae, et sic de aliis; et ideo non est simile.

Ad quintum dicendum, quod quamvis quodlibet peccatum mortale tollat omnes virtutes, unum tamen tollit plus de habilitate ad virtutem quam aliud; et præterea unum peccatum tollit per se

illam virtutem cui opponitur, sed quasi per accensens aliam virtutem.

Ad sextum dicendum, quod caritas non facit omnes virtutes esse æquales secundum quantitatem, quia una virtus nobilior est alia, sed solum secundum proportionem: quia quantum augetur una virtus, tantum augetur alia proportionaliter; et est simile de augmento digitorum manus; et ita etiam non oportet omnia peccata aequalia esse. Et præterea caritas est dilectio unius rei, scilicet Dei; cupiditas autem ad plura se habet; et ideo non habet rationem uniendi (1) et adaequandi, sicut caritas.

Expositio secundae partis textus.

Præterea sciendum est, septem esse vitia capitalia. Videtur inconvenienter numerare vitia capitalia: quia superbia est aliud ab inani gloria; ergo

(1) *La editis pueniendi.*

inanis gloria male ponitur loco superbiae. — Sed dicendum, quod quia, ut ostensum est, superbia habet majorem aptitudinem ut ex ea omnia vitia alia oriuntur, quam aliquid aliorum; ideo Gregorius (lib. 51 Moral. cap. 17), non posuit superbia quasi speciale caput vitiorum, sed quasi caput universale omnium, et nominavit eam reginam omnium vitiorum; et loco ejus inter vitia capitalia posuit inanem gloriam, quae est propinquisima filia sua. Isidorus autem considerans quod ex superbia omnia alia generantur, sed quaedam frequentius, quae magis cum ipsa conveniunt, ponit ibi superbia speciale caput horum vitiorum quae ut frequenter ab ea oriuntur; et ideo computavit eam inter septem vitia capitalia, ut patet Deuter. 7 in Glossa (1).

(1) Ita Isidorus in hunc Deuteronomii locum: *De superbia contemptus, irridia, insolentia, bla-plena, nurruratio, detractio, et similia quamplurima* (Ex edit. P. Nicolai).

DISTINCTIO XLIII.

De peccato in Spiritum sanctum, quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

Est præterea quoddam genus peccati ceteris gravius et abominabilius, quod dicitur peccatum in Spiritum sanctum, de quo in Evangelio Veritas ait (Matth. 12, 32): « Qui peccat in futuro, » et Joannes in epistola canonica (1 cap. 5, 16): « In peccatum ad mortem, non pro eo dico ut quis orat. » Qui enim peccat in Patrem, remittitur ei; et qui peccat in Filium, remittitur ei; qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittitur ei nec hic nec in futuro.

Quid sit illud peccatum.

Sed quaeritur, quid sit illud peccatum in Spiritum sanctum, vel ad mortem. Quidam dicunt illud esse peccatum desperationis, vel obstinationis. Obstinatio est in malitia mentis induratae pertinacia, per quam fit homo impenitens. Desperatio est quia peccatus dimittit de Dei bonitate, aestimans suum malum divinae bonitatis magnitudinem excedere. Sicut Cain, qui dixit (Gen. 4, 13): « Major est mea iniquitas quam ut veniam merear. » Utrumque vero dicitur peccatum in Spiritum sanctum: quia Spiritus sanctus amor est Patris et Filii, et benignitas quae se invicem et nos diligunt: quae tanta est, cujus finis non est. Recte ergo in Spiritum sanctum delinquere dicitur qui sua malitia Dei bonitatem putant superare, et ideo poenitentiam non assumunt; et qui iniquitatem sui pertinaciter inhaerent ut eam nonquam derelinquere proponeant, et ad bonitatem Spiritus sancti nunquam redire velint, patientia Dei abutentes, et de misericordia Dei nimis praesumentes; quibus placet malitia propter se, sicut plis bonitas. Ibi nimia pertinacia et praesumptio peccati, autemantes Deum non esse justum; ibi desperatione Deum non bonum aestimant, volentes in hoc turbulentissimo iniquitatum mari portum divinae indulgentiae quae recipiant fluctuantes, atque ipsa desperatione addunt peccata peccatis, dicentes: Misericordia nulla est, et super peccatores necessaria damnatio debetur.

An omnis obstinatio vel desperatio peccatum sit in Spiritum sanctum.

Sed quaeritur, utrum omnis obstinatio mentis in malitia obdurata, omnique desperatio, sit peccatum in Spiritum sanctum. Quidam dicunt, omnem obstinationem et desperationem peccatum esse in Spiritum sanctum: quod si est, aliquid illud remittitur: quia multi etiam obstinatissimi et desperatissimi convertuntur, ut Augustinus ait super illum locum Psal. 67: « Convertam in profundum maris; » id est eos qui erant desperatissimi; et ibi Psal. 147: « Mittit chry-

stallum suam sicut frusta panis; » id est, obstinatos facit aliorum doctores. Taliu conversio ibi etiam evidenter ostenditur, ubi ait (Psal. 67, 8): « Qui educit vinetos in fortitudine, similiter et eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris. » Secundum istos peccatum illud dicitur irreversibile, non quia aliquando remittitur, sed quia vix et raro ac difficulter remittitur; non enim solvitur chrystallus, nisi vehementi spiritus impetu. Alii vero tradunt, non quantumlibet obstinationem vel desperationem appellari peccatum in Spiritum sanctum, sed illam tantum quam comitari impenitentia; qui etiam impenitentiam (1) dicitur peccatum in Spiritum sanctum. Sed quia Augustinus (2) dicit impenitentiam esse peccatum in Spiritum sanctum, cum sic est aliquis obstinatus, ut non poeniteat (3), dicitur oportet an aliud impenitentia sit in eo peccatum; an idem, sicut diversis modis commissum. Secundum istos peccatum illud dicitur irreversibile, eo quod nunquam dimittitur. Unde Augustinus etiam dicit (4), quod hoc solum peccatum veniam mereri non potest; et Hieronymus super Matth. (5) ait, quod taliter peccans non potest digne poenitere (6); et ideo recte Joannes dicit: « Ut non pro eo orat quis; » quia qui sic peccat, orationibus Ecclesiae hic vel in futuro juvari non potest, habens cor induratum tanquam lapis, sicut de diabolo legitur; et post hanc vitam, qui valde mali sunt, meritis Ecclesiae juvari non possunt.

Quod aliter accipitur peccatum in Spiritum sanctum.

Est etiam alia hujus peccati assignatio; hoc enim peccatum Augustinus definit in lib. 1 de sermone Domini in

(1) *Nicolai omittit qui etiam impenitentiam.*

(2) In Enchir. cap. 85, et de verbis Domini, serm. 11 (Ex edit. P. Nicolai).

(3) *Al.* quia Augustinus dicit: Impenitentia est peccatum in Spiritum sanctum. Sed cum sic obstinatus est aliquis ut non poeniteat etc.

(4) Ubi supra, et lib. 1 de serm. Domini, in monte (Ex edit. P. Nicolai).

(5) *Al.* cap. 27 super Marcum

(6) *Addit Nicolai.* Sic enim ait: « Avaritiae magnitudinem Judas impietatis pondus exclusit. » Et paulo post: « Nil illi profuit ei vera poenitentia, per quam seclus corrigere non potuit. Si quando frater ita peccat in fratrem ut emendare valeat quod peccavit, potest ei dimitti. Sin autem permanent opera, frustra vero assumitur poenitentia. Hoc est quod in psal. 108, de eodem infelicissimo Juda dicitur: « Et oratio ejus facta in peccatum; ut non solum emendare nequeverit proditoris nefas, sed ad prius sceus etiam pro prii homicidii crimen addiderit. » Et ideo etc.

monte (exp. 25) ait: « Peccatum ad mortem est, cum post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternalitatem, et adversus ipsam gratiam qua Deo reconciliatus est, invidentia facibus agitur; quod factus est in Spiritum sanctum peccare; quod peccatum dicitur non remitti, non quia non sit ignoscendum peccati, si poenitent; sed quia tanta labes est illius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnosceret et enuntiare cogatur: ut Judas cum dixit: Peccavi, desperans facilius cucurrit ad laqueum, quam humilitate veniam peteret: quod propter magnitudinem peccati jam ex damnatione peccati lales habere credendum est. » Eo quaedam assignatio peccati in Spiritum sanctum, vel ad mortem, hic posita est, qua illud peccatum esse traditur oppugnatione fraternalitatis post agnitionem, et invidentia gratiae post reconciliationem: quod species quaedam obstinationis intelligi potest. Illam tamen definitionem Augustinus in lib. I Retract., cap. 19 rememorans, aliquid adjuvandum ibi fore, nec asserendo se dixisse aperit, ita dicens: « Quod quidem non confirmavi, quoniam hoc putare me dixi; sed tamen addendum fuit: Si in hac scelerata mentis perversitate finierit haec vitam: quoniam de quocumque pessimo, in hac vita constituto, non est desperandum; nec pro illo imprudenter oratur de quo non desperatur. » His verbis insinuat, peccatum praemissa definitione descriptum, tunc solum debere dici ad mortem, vel in Spiritum sanctum, cum non habet comitem poenitentiam; nec de aliquo peccatore in hac vita desperandum esse: et ideo pro omni esse orandum. Uade illud Joannis (I cap. 3, 10): « Non pro eo dico ut quis orat, si accipiam illum, ut pro aliquo peccatore ad mortem vel in Spiritum sanctum, postquam finierit haec vitam, non oramus; dum autem in hac vita est, nec peccatum illius judicare, nec de illo desperare, sed pro illo orare debemus. Unde Augustinus de verbis Domini (serm. 14, cap. 45), de impenitentia (1) quae est blasphemiam in Spiritum sanctum, sic ait: « Ista impenitentia vel cor impenitens, quamvis quisque in carne hac vivit homo, non potest judicari: de nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ipsum ad poenitentiam adducit. Paganus est hodie, judaeus, infidelis est hodie, haereticus est hodie, schismaticus est hodie. Quid si eras amplectatur catholicam fidem (2), et sequatur catholicam veritatem? Quid si isti, quos in quocumque genere erroris notas, et tanquam desperatissimos damnas, antequam finiant istam vitam, agant poenitentiam, et inveniant veram requiem et vitam in futuro? Nolite ergo ante tempus judicare quemquam. » Ex his ostenditur, pro singulis peccatoribus in hac vita esse orandum, nec de aliquo esse diffi-

(1) Al. de verb. Domini, et de impenitentia.
(2) Al. pacem.

Divisio textus.

Postquam diversa genera peccatorum assignavit, in parte ista determinat de quodam genere peccati quod ceteris aliis gravius invenitur, scilicet de peccato in Spiritum sanctum; et dividitur in partes duas: in prima ostendit gravitatem hujus peccati; in secunda quaerit quid sit istud peccatum, ibi: *Sed quaeritur, quid sit illud peccatum in Spiritum sanctum.* Et dividitur in partes tres, secundum tres assignationes hujus peccati quas facit; secunda ibi: *Est et alia hujus peccati assignatio;* tertia ibi: *De hoc quoque peccato in Spiritum sanctum Ambrosius . . . definitam assignationem tradit.* Prima dividitur in duas: in prima ponit assignationem quamdam peccati in Spiritum sanctum, magistralem; in secunda movet quamdam quaestionem, et solvit, ibi: *Sed quaeritur, utrum omnis obstinatio mentis in malitia obduratae, omnisque desperatio, sit peccatum in Spiritum sanctum.*

endum: quia converti potest dam in hac vita est: quia non potest sciri de aliquo, utrum peccaverit ad mortem vel in Spiritum sanctum, nisi cum ab hac vita discesserit; nisi forte alicui per Spiritum sanctum mirabiliter revelatum fuerit. Ex praedictis aliquatenus capi potest, quomodo accipiatur peccatum in Spiritum sanctum, scilicet invidentia gratiae fraternalitatem impenitenter oppugnans: quae utique obstinatio esse videtur, et omnis impenitens obstinatio atque desperatio. Notandum vero est, quod non omnia qui non poenitent, impenitens dici potest, quia impenitentia proprie obstinatio est, et, ut quidam volant, etiam desperatio.

Alia assignatio peccati in Spiritum sanctum.

De hoc quoque peccato in Spiritum sanctum Ambrosius de Spiritu sancto (lib. 1, cap. 5 vers. fin.), disserens assignationem definitam tradit, dicens: « Cur Dominus dixerit (Luc. 12, 10): Qui blasphemaverit in Filium hominis, remittetur ei; qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, nec hic nec in futuro remittetur ei: diligenter adverte. Numquid alia est offensio (1) Filii, alia Spiritus sancti? Sicut una dignitas, sic una injuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani, remissius (2) aliquid sensit de Christi carne quam dignum est, habet culpam; non est tamen exclusus a venia: si quis vero sancti Spiritus dignitatem et majestatem et potestatem abnegat, sempiternam, et putet, non in Spiritu Dei egerit daemona, sed in Beelzebub; non potest ibi exhortatio (3) esse veniae, ubi sacrilegii plenitudo est. » Satis aperte hic explicatur quid sit peccatum in Spiritum sanctum, quod illi Augustini descriptioni congruere videtur, quia illud peccatum dicitur esse invidentia gratiae oppugnans fraternalitatem. Qui enim post cognitum veritatis, Spiritus sancti veritatem (4) negat, ejusque opera dicit esse Beelzebub; potestatis, bonitatis et gratiae Dei invideat non dubitatur. Non itaque distinctio illa verborum sic accipienda est, quasi trium personarum divise sint offensiones, sed ibi genera peccatorum distincta sunt. Peccatum enim in Patrem id intelligitur quod fit per infirmitatem, quia Patri Scriptura frequenter attribuit potentiam: peccatum in Filium quod fit per ignorantiam, quia sapientia Filio attribuitur: tertium expositum est. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorantiam, facile veniam adipiscitur; sed non ille qui peccat in Spiritum sanctum. Cum autem una sit potentia, sapientia, bonitas triam; quare Patri potentia, Filio sapientia, Spiritui sancto bonitas sapienter assignetur, dictum est superius.

(1) Ambrosii textus offensio.
(2) Forte demissus.
(3) Ambrosii textus exortatio.
(4) Al. virtutem.

Est et alia hujus (1) peccati assignatio. Hic ponit secundam assignationem, ex verbis Augustini sumptam; et primo ponit eam; secundo ex verbis ejusdem ostendit, quomodo sit accipienda, ibi: *Illam tamen definitionem Augustinus in lib. Retract. rememorans, aliquid adjuvandum ibi fore, nec asserendo se dixisse osserit.*

De hoc quoque peccato Ambrosius in lib. de Spiritu sancto disserens definitam assignationem tradit. Hic ponit tertiam assignationem secundum Ambrosium (2); et primo ponit eam; secundo removet quoddam dubium quod potest esse, ibi: *Non itaque distinctio illa verborum sic accipienda est.*

QUAESTIO I.

Hic sex quaeruntur: 1.º an sit peccatum in Spi-

(1) Al. hujusmodi.
(2) Al. illam tamen definitionem secundum Ambrosium; et primo ponit eam etc. intermedias omissas.

ritum sanctum, et quid sit; 2.º utrum sit distinctum ab aliis peccatis; 3.º de speciebus ejus; 4.º de irremissibilitate ipsius; 5.º utrum peccatum in Spiritum sanctum praexigat alia peccata. 6.º quibus conveniat in Spiritum sanctum peccare.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum sit aliquod peccatum in Spiritum sanctum. — (1-2, qu. 14, art. 1, 3 et 4; et de Malo, qu. 5, art. 14; et Matth. cap. 12.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod nullum sit peccatum in Spiritum sanctum. Quia, secundum quod in littera dicitur, illi dicuntur in Spiritum sanctum peccare quibus placet malitia propter se sicut piis bonitas. Sed malitia nulli propter se placet: quia malum est praeter voluntatem, et nullus ad malum intendens operatur, ut Dionysius dicit (de div. Nom., cap. 4). Ergo secundum hoc nullus in Spiritum sanctum peccat.

2. Praeterea, omne peccatum hominis ubi corrigitur corruptione naturae nascitur. Sed peccatum quod est ex corruptione naturae, est ex infirmitate. Cum autem peccatur per infirmitatem, non peccatur in Spiritum sanctum, ut in littera dicitur. Ergo nullum peccatum est in Spiritum sanctum.

3. Praeterea, Augustinus (1) dicit, quod omne peccatum ex errore est. Sed error ignorantiam includit. Quod autem per ignorantiam est, condiditur contra peccatum in Spiritum sanctum. Ergo nullum peccatum est in Spiritum sanctum.

4. Praeterea, si alius peccat in Spiritum sanctum, aut est in statu viae, aut post viam. Sed post viam esse non potest: quia tunc non erit tempus merendi et demerendi, ut plures dicunt: sed recipiendi pro his quae gessit, sive bonum sive malum. Similiter nec in statu viae: quia de nemine desperandum est, secundum Augustinum (2), dum vivit. Peccatum autem (3) in Spiritum sanctum est peccatum desperantium, quia pro eo oratio interdicitur 1 Joan. ult. Ergo nullus in Spiritum sanctum peccat.

5. Praeterea, quorum una est majestas et gloria, una est offensio. Sed *Patris et Filii et Spiritus sancti una est divinitas, aequalis gloria, coaeterna majestas* (4). Ergo et eorum est una offensus; et ita cum peccatum in Spiritum sanctum dividitur contra peccatum in Patrem et Filium, videtur quod nullum peccatum sit in Spiritum sanctum.

Sed contra est quod dicitur Matth. 12, 52 (vel potius Marc. 3, 29): *Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei in aeternum.*

Praeterea, sicut potentia attribuitur Patri, sapientia Filio; ita bonitas Spiritui sancto. Sed peccatum quod fit ex impotentia, dicitur peccatum in Patrem; quod fit ex ignorantia, in Filium. Ergo quod fit ex malitia, in Spiritum sanctum. Cum ergo aliquod tale peccatum sit, erit aliquod peccatum in Spiritum sanctum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod peccare

(1) Quod hic ex Augustino subiungitur, non expresse in illo reperitur; sed ex lib. 2 de lib. Arbit., cap. 9 colligi potest (Ex edit. P. Nicolai).
(2) Ex lib. I Retractat., cap. 9 (Ex edit. P. Nicolai).
(3) Al. dum alicui peccatum autem etc.
(4) Usurpatum ex Athanasio in Symbolo (Ex edit. P. Nicolai).

in Spiritum sanctum dicitur dupliciter: aut quia peccatur contra personam Spiritus sancti; aut quia peccatur contra attributum personae. Peccatur contra personam Spiritus sancti, scilicet quando de ea male sentitur; sicut qui dixerunt, Spiritum sanctum creaturam esse, et ministrum Patris et Filii; et sic etiam peccare in Filium, est male sentire de persona Filii. Sic autem non loquimur hic de peccato in Spiritum sanctum, quia sic est peccatum infidelitatis. Peccare autem in attributum Spiritui sancto, est ex certa malitia peccare, sicut peccare in Patrem, est peccare ex infirmitate, et peccare in Filium, est peccare ex ignorantia; ut dicitur peccatum in Patrem, quando deficit istud quod Patri attribuitur, scilicet potentia; et peccatum in Filium, quando deest sapientia, quae Filio attribuitur: et peccatum in Spiritum sanctum, quando ponitur oppositum bonitatis, quae Spiritui sancto attribuitur. Differentia autem horum potest accipi ex his quae Philosophus (in 3 Ethic. cap. 5) dicit, ubi ostendit, quod peccatum tribus modis committitur; vel ex ignorantia, vel ex passione, vel ex electione. Ex ignorantia peccatum committitur, quando ignoratur aliquid eorum quorum scientia a peccato impedisset; unde ignorantia est ibi causa peccati: et hoc dicitur peccatum in Filium. Ex passione autem sive innata sive illata peccatur, quando propter impetum passionis, rationis iudicium obruitur; et hoc proprie est ex infirmitate peccare, quod est peccatum in Patrem. Ex electione autem peccatur, quando homo deliberans peccato adhaeret, non quasi aliqua tentatione victus, sed quia propter hoc quod habet corruptum appetitum, placet sibi illud peccatum secundum se: et hoc est ex malitia peccare, quod est peccare in Spiritum sanctum.

Ad primum ergo dicendum, quod malitiam sub ratione malitiae nullus unquam voluit; sed secundum quod peccatum aestimatur bonum ipsi peccanti, quasi quietans corruptum appetitum, propter hoc secundum se desideratur.

Ad secundum dicendum, quod res non habet speciem neque denominatur a causis primis, sed a causis proximis. Corruptio ergo naturae, quae est infectio foeminae, non est proxima causa ejuslibet peccati, cum aliquando homo sine aliquo incentivo concupiscentiae peccatum eligat; sed est causa prima (1): quia ex corruptione naturae inest homini quaedam debilitas, ut facilius in peccatum ruat; et ideo non oportet quod omne peccatum propter hoc ex infirmitate esse dicatur.

Ad tertium dicendum, quod error ille ex quo omne peccatum procedit, est error electionis, secundum quem Philosophus (ubi supra) omnem malum ignorantem esse dicit. Haec autem ignorantia non causat involuntarium, immo est ex voluntate causata: quia ex ipsa inclinatione corruptae voluntatis in peccatum, quae est per habitum vel passionem, consequitur ut hoc quasi bonum aliquis eligat quod voluntati placet; unde ex tali ignorantia non dicimus peccatum in Filium: peccatum enim in Filium est quando principalis causa peccati est ignorantia.

Ad quartum dicendum, quod peccatum in Spiritum sanctum non est desperatum ex parte medici curantis, scilicet Dei, qui immensitate suae

(1) Al. ex causa prima.

misericordiae quemlibet in statu viae salvare potest: sed est desperatum ex parte ipsius morbi, qui quantum in se est, omnem viam curationis excludit, ut infra patebit.

Ad quantum dicendum, quod quamvis sit una majestas trium personarum, tamen personae distinguuntur proprietatibus personalibus, et etiam quaedam appropriantur uni quae non appropriantur alii personae; et secundum hoc contingit quod aliquod peccatum dicitur esse specialiter in Filium vel in Spiritum sanctum dupliciter: vel quia male sentitur de his quae sunt propria Filii vel Spiritus sancti; et sic non accipitur hic peccatum in Spiritum sanctum: vel quia peccatur contra appropriatum Filii vel Spiritus sancti; et sic hic sumitur peccatum in Spiritum sanctum.

ARTICULUS II.

Utrum peccatum in Spiritum sanctum sit determinatum genus peccati. — (1-2, quaest. 14, art. 1, 3 et 4; et de Malo, qu. 5, art. 14.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod peccatum in Spiritum sanctum non sit determinatum genus peccati. Sicut enim peccatum quod ex industria geritur, est peccatum in Spiritum sanctum; ita peccatum quod est ex infirmitate, est in Patrem, et quod ex ignorantia est in Filium. Sed peccatum ex infirmitate non nominat determinatum aliquod genus peccati, sed peccati circumstantiam. Ergo nec peccatum in Spiritum sanctum est determinatum genus peccati.

2. Praeterea, peccare ex industria vel certa malitia, est peccare ex electione, ut dictum est. Sed unusquisque habens habitum vitiosum, ex electione peccat, ut ex 7 Ethic. (cap. 8) patet, ubi distinguit intemperatum contra incontinentem: quorum primus habens habitum per electionem peccat, secundus per passionem. Ergo peccare ex habitu est peccare ex certa malitia, quod est peccatum in Spiritum sanctum. Sed peccatum ex habitu procedens non nominat determinatum genus peccati. Ergo nec peccatum in Spiritum sanctum.

3. Praeterea, in littera assignantur diversae species peccati in Spiritum sanctum, ut desperatio, obstinatio, et multa hujusmodi. Sed ista se habent ad omne genus peccati: quia nullum genus peccati est quod interdum ex desperatione oriri non possit, et sic de aliis. Ergo peccatum in Spiritum sanctum non est determinatum genus peccati.

4. Praeterea, peccatum in Spiritum sanctum dicitur quod est contra appropriatum Spiritui sancto. Sed omne peccatum mortale contrariatur gratiae, quae appropriatur Spiritui sancto. Ergo omne peccatum mortale debet dici in Spiritum sanctum.

5. Praeterea, mors animae est, ut Augustinus dicit (in Joan. cap. 10, tract. 47, et 15 de Civ. Dei, cap. 2) separatio animae a Deo. Sed quodlibet peccatum mortale separat animam a Deo. Ergo quodlibet mortale est ducens ad mortem. Sed peccatum ad mortem est peccatum in Spiritum sanctum, ut Magister dicit. Ergo quodlibet mortale est peccatum in Spiritum sanctum.

Sed contra, quodlibet genus peccati distinguitur ab aliis generibus. Sed peccatum in Spiritum sanctum, est quoddam genus peccati gravius ceteris, ut Magister dicit. Ergo est determinatum et distinctum ab aliis.

Praeterea, peccatum in Spiritum sanctum, cum sit irremissibile, distinguitur ab aliis quae remissibilia sunt, secundum remissibile et irremissibile. Sed istae differentiae sunt maxime distantes. Ergo multo magis distincta genera peccatorum facient quam aliqua aliae peccatorum differentiae.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, ut supra dictum est (in corp. art. praec.), peccatum in Spiritum sanctum dicitur quod est ex certa malitia vel industria sive electione, quod idem est. Quod autem aliquis ex certa liberatione actum peccati eligat, non impulsus aliqua passione, potest contingere dupliciter. Aut per positionem alicujus in eligente, per quod inclinatur in talem actum, sicut in sibi similem; sic enim omnis habens habitum vel peccati vel virtutis inclinatur in actum similes suis habitibus, quia naturalis appetitus rei est in id quod sibi simile est; et hoc modo quicumque habet habitum intemperantiae, eligit actum intemperantiae, et sic de aliis peccatis. Alio autem modo ex certa deliberatione peccatum eligitur, quando voluntas rejicit illud per quod homo a peccato retrahi posset; verbi gratia, aliquis propter expectationem futuri praemii abstinat a peccato. Si ergo aliquis spem futuri praemii abiciat voluntarie, vel aliquid hujusmodi, quod a peccato retraheret; eligit hoc quod sibi erit delectabile secundum carnem, quasi per se bonum; et ita ex certa malitia peccabit. Sumendo ergo primo modo peccatum ex electione, non nominatur aliquod genus peccati determinatum, sed quaedam peccati circumstantia, ut scilicet actus ex habitu procedat; quod in omnibus generibus peccatorum contingit. Sed secundo modo (1) speciale peccatum dicitur, quod ex electione contingit. Quia speciale peccatum dicitur ex speciali objecto; hoc autem est speciale objectum voluntatis, in quo peccatur, scilicet hoc quod a peccato natum erat retrahere, cui voluntas dissentit, ab eo sponte recedens. Peccatum autem in Spiritum sanctum non proprie dicitur illud quod ex electione procedit primo modo; sed quod secundo modo ex electione procedit; quia peccata et specificantur et nominantur ab objectis: objectum autem in hoc peccato est hoc quod a peccato retraheret, et istud est bonitas quaedam, vel aliquis effectus Spiritui sancto appropriabilis; et ideo peccatum in Spiritum sanctum determinatum genus peccati nominat.

Ad primum ergo dicendum, quod cum aliquis hoc secundo modo ex electione peccat, quod proprie peccatum in Spiritum sanctum dicitur, considerantur ibi duo actus, quorum uterque peccatum est, et primus est causa secundi. Verbi gratia, aliquis uno actu voluntatis praemia aeterna contemnit, eorum spem a se abiciens; et in hoc ipso peccat; et quia desperat de praemio, incidit in actum fornicationis; et hic actus in eo ex certa electione provenit propter praecedentem actum. Unde patet quod cum dicitur peccatum ex industria, ipsa industria, quae notatur esse causa peccati, est quoddam peccatum, et est determinatum peccati genus: et hoc proprie est peccatum in Spiritum sanctum. Sed infirmitas vel ignorantia, non nominat peccatum aliquod, sed poenam tantum: et ideo ex ea non designatur speciale peccatum.

(1) *Al.* sed in modo.

Ad secundum patet responsio per ea quae dicta sunt in corp. art.

Ad tertium dicendum, quod peccatum in Spiritum sanctum non dicitur ille actu secundus qui ex primo, ut dictum est, causatur, nisi forte secundum quod virtus primi actus manet in eo; sed ipse primus actus est proprie peccatum in Spiritum sanctum: et ideo non est inconveniens ut ex uno determinato peccato omnia peccata possint oriri, ut supra dictum est.

Ad quartum dicendum, quod contrariari gratiae contingit dupliciter. Primo directe per se; et hoc fit dum aliquis gratiam actualiter despicit, vel aliquid ad gratiam pertinens; et sic opponitur gratiae peccatum in Spiritum sanctum. Secundo indirecte et quasi ex consequenti; et sic omne peccatum mortale gratiae opponitur: quia per peccatum mortale quaeritur aliquid quod simul cum gratia esse non potest.

Ad quintum dicendum, quod peccatum mortale quantum ad aliquid est simile morti, et quantum ad aliquid aegritudini: inquantum enim separat a Deo, qui vita est, mortis similitudinem habet, et haec est mors prima; inquantum autem adhuc manet possibilitas redeundi ad vitam, habet similitudinem aegritudinis, ducens ad mortem condemnationis, quae est mors secunda, quae omnino similitudinem mortis retinet, dum per eam homo a Deo separatur, et ad vitam gratiae possibilis reditus non est. Sicut autem in aegritudinibus corporalibus quaedam sunt curabiles, quaedam autem non, quantum est de natura morbi, et haec dicuntur infirmitates ad mortem; ita etiam in peccatis illa tantum peccatorum mortalium ad mortem dicuntur quae quantum in se est irremissibilia sunt. Dicitur ergo peccatum esse mortale a morte prima; sed ad mortem propter mortem secundam.

ARTICULUS III.

Utrum species peccati in Spiritum sanctum convenienter assignentur in littera. — (2-2, qu. 118, art. 3, ad 3; et 3 p., qu. 88, art. 4.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter assignentur in littera species peccati in Spiritum sanctum. Nullus enim desperare potest, credens remissionem peccatorum in ecclesia fieri. Sed negare remissionem peccatorum est infidelitatis. Ergo desperatio est species infidelitatis, et non peccati in Spiritum sanctum.

2. Praeterea, illud quod est infinitum, nullus potest nimis extendere. Sed misericordia Dei infinita est. Ergo nullus peccat ex hoc quod Dei misericordiam nimis extendat; et ita videtur quod nimis praesumeret de Dei misericordia, non sit peccatum in Spiritum sanctum, vel species ejus.

3. Praeterea, accidentia non constituunt speciem. Sed impenitentia est quoddam accidens peccati, sicut duratio ejuslibet rei est accidens ejus, quod solum impenitentia dicere videtur, ut scilicet in peccatum (1) usque ad mortem duret. Ergo impenitentia non est aliqua species peccati.

4. Praeterea, praeteritum et futurum non diversificant speciem. Sed impenitentia et obstinatio non differunt nisi secundum praeteritum et futu-

rum: quia impenitentia est ex hoc quod de praeteritis commissis homo non poenitet; obstinatio autem est in hoc quod futuris committendis firmiter proposito inhaeret. Ergo impenitentia et obstinatio non sunt duae species peccati in Spiritum sanctum.

5. Praeterea, veritas appropriatur Filio, qui dicit Joan. 14, 6: *Ego sum via, veritas et vita*. Sed peccatum in Filium est quod est contra appropriatum Filii. Ergo impugnatione veritatis non est peccatum in Spiritum sanctum, sed in Filium.

6. Praeterea, invidia est unum capitale vitiorum, ut supra dictum est, dist. 42, art. 5, et non est gravius inter ea. Sed alia peccata capitalia non ponuntur species peccati in Spiritum sanctum. Ergo nec invidentia fraternae gratiae debet peccatum in Spiritum sanctum dici.

7. Praeterea, oppositorum generum diversae sunt species. Sed peccatum in Spiritum sanctum, quod est ex certa malitia, ex opposito dividitur contra peccatum in Patrem vel Filium, quod est ex infirmitate vel ex ignorantia. Cum igitur quodlibet peccatum praedictorum, ut desperatio, praesumptio, et hujusmodi, possit ex infirmitate vel ex ignorantia accidere: videtur quod non convenienter assignentur species peccati in Spiritum sanctum.

8. Praeterea, aliquis non peccat ex electione, prout peccatum in Spiritum sanctum ex electione dicitur, nisi removeantur omnia quae a peccato retrahere possunt: quolibet enim retrahente manente (1), peccatum non eligitur. Sed omnia retrahentia a peccato non tolluntur nisi per omnia sex enumerata. Ergo nullum istorum sex per se sumptum est species peccati in Spiritum sanctum; sed simul accepta per modum partium integralium faciunt unum peccatum in Spiritum sanctum.

In contrarium est quod in littera determinatur per auctoritates sanctorum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, in corp. praec. art., peccatum in Spiritum sanctum, proprie loquendo, secundum quod est determinatum genus peccati, consistit in actu voluntatis abiciens id per quod aliquis a peccato retrahitur. Contingit autem hoc dupliciter. Retrahitur enim aliquis a peccato et operatur bonum propter se, et aliquis propter aliud. Propter aliud autem dupliciter: vel ad vitanda supplicia, vel ad consequenda praemia: et neutrum virtuosum est, qui bonum propter se operatur, et malum propter se fugit: et haec duo tolluntur per *praesumptionem*, quae privat timorem suppliciorum; et per *desperationem*, quae tollit spem praemiorum. Propter se autem (2) aliquis operatur bonum vel fugit malum, quando movetur principaliter ex aliquo quod in ipso actu virtutis vel peccati est. Hoc autem est dupliciter. Aliquid enim potest considerari in actu virtutis vel vitii ut est quoddam humanum bonum, et aliquid ut est quoddam divinum. Si ergo consideretur actus peccati ex parte ejus quod est humanum in actu; sic duo possunt ibi esse, scilicet delectatio indebita, et deformitas actus; et ex utroque aliquis a peccato retrahitur: et secundum hoc sunt duae species peccati in Spiritum sanctum, scilicet *obstinatio et impenitentia*; quia per obstinationem aliquis firmiter adhaeret delectationi, ac

(1) *Al.* quodlibet retrahere manente.

(2) *Al.* enim.

(1) *Al.* ut in peccatum.

S. Th. Opera omnia. V. 6.

si non esset incompetens; per impenitentiam autem non vitat deformitatem quae est in actu, quae erat ratio poenitendi. Divinum autem in actu virtutis, quod etiam a peccato retrahit, est duplex: unum scilicet veritas fidei quasi dirigens, et aliud sicut inclinans, scilicet ipsa gratia per Spiritum sanctum in Ecclesiam diffusa: contra primum est *impugnatio veritatis agnitae*, contra secundum *incidentia fraternae gratiae*.

Quidam autem sic accipiunt distinctionem harum specierum: dicunt enim, quod peccatum in Spiritum sanctum opponitur specialiter gratiae poenitentiali, per quam fit remissio peccatorum. Ad remissionem autem peccati quaedam exiguntur ex parte remittentis, quaedam ex parte eius cui remittuntur, et quaedam ex parte eius per quod fit remissio. Ex parte remittentis concurrunt duo; scilicet misericordia, et contra hoc est *desperatio*; et iustitia, et contra hoc est *praesumptio*: ex parte eius etiam cui remittuntur, duo: scilicet propositum non peccandi, contra quod est *obstinatio*; et dolor de commissis, contra quod est *impenitentia*: ex parte eius per quod fit remissio, duo: scilicet fides Ecclesiae, contra quam est *impugnatio veritatis agnitae*; et gratia quae datur in sacramentis, contra quam est *incidentia fraternae gratiae*.

Ad primum ergo dicendum, quod desperatio, secundum quod est species peccati in Spiritum sanctum, non provenit ex hoc quod aliquis neget remissionem peccatorum; sed quia remissionem peccatorum, quam fieri credit, ut liberius vacet peccatis, sponte a se abjicit, dum non vult tendere in hoc quod remissionem peccatorum consequatur.

Ad secundum dicendum, quod praesumptuosus non peccat ex hoc quod Dei misericordiam nimis magnam arbitretur, sed quia iustitiam eius contemnit, et in hoc etiam misericordiae derogat, abutens ea, ac si non esset iusta.

Ad tertium dicendum, quod sicut perseverantia dicitur dupliciter: uno enim (1) modo est virtus specialis, prout dicit propositum perseverandi in bono incepto usque ad finem; et alio modo est circumstantia aliarum virtutum, prout dicit actualement durationem in actibus virtutum usque ad mortem; ita etiam et impenitentia, secundum quod dicit propositum non poenitendi, est species peccati in Spiritum sanctum; secundum autem quod dicit permanentiam in peccato usque ad mortem, negando peccati poenitentiam, sic est accidens vel circumstantia aliorum peccatorum.

Ad quartum dicendum, quod obstinatio et impenitentia non differunt secundum praeteritum et futurum; potest enim aliquis dici impenitens qui proponit etiam de peccatis quae faciet, non poenitere: sed differunt secundum diversa quae in peccato attenduntur, quae respondent eis quasi objecta, ut in prima assignatione dictum est.

Ad quintum dicendum est, quod veritas, sapientia, et huiusmodi, possunt dupliciter considerari; vel secundum propriam rationem, et sic appropriantur Filio; vel secundum quod habent rationem doni, et secundum hoc appropriantur Spiritui sancto, qui est primum donum, in quo omnia dona donantur, ut in libro 1 dist. 18, dictum est; et

(1) *Al. deest enim, Nicolai*, uno modo prout est virtus specialis, et dicit etc. et sic *infra*.

ita aliquis impugnans veritatem agnitam ex certa malitia, in Spiritum sanctum peccat.

Ad sextum dicendum, quod invidia potest esse duplex: quaedam quae est de prosperitate vel exaltatione hominis; et quaedam quae est de exaltatione gratiae, sicut quod multi ad Dei gratiam convertuntur, vel aliquid huiusmodi; et talis invidia solum est peccatum in Spiritum sanctum; non quidem invidia fratris, sed invidia fraternae gratiae.

Ad septimum dicendum, quod quolibet istorum quae dicta sunt, potest dupliciter accidere. Uno modo ex hoc quod per se voluntas tendit in unumquodque ipsorum, ut quia aliquis non vult habere spem de futuris praemiis, aut non vult veritatem notae assentire, et sic de aliis; et hae tantummodo sunt species peccati in Spiritum sanctum: quia sic, per se loquendo, est desperatio vel praesumptio, et sic de aliis, quando voluntas per se in actum desperationis labitur. Secundo potest accidere ex aliquo exteriori, ut propter defectum rationis regentis, vel propter aliquem impetum alicuius impellentis, sicut quando per infirmitatem vel ignorantiam aguntur; et sic non sunt species peccati in Spiritum sanctum: quia sic non est dicendum aliquis desperatus per se, sed per accidens.

Ad octavum dicendum, quod quamvis multa sint quae a peccato retrahere possunt, secundum quae distinctae sunt species peccati in Spiritum sanctum; tamen aliquis propter unum illorum tantum a peccato retrahitur, et alius propter alium; et ideo non oportet ut omnia semper concurrant ad hoc quod sit peccatum in Spiritum sanctum.

ARTICULUS IV.

Utrum peccatum in Spiritum sanctum sit irreversibile. — (1-2, quae. 5, art. 16; et de Malo, qu. 5, art. 13; et quod. 2, cap. 13.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod peccatum in Spiritum sanctum non sit irreversibile. Remissio enim peccati fit per gratiam. Sed *ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia*, Rom. 5, 20. Cum ergo peccatum in Spiritum sanctum sit gravissimum, videtur quod maxime sit reversibile.

2. Praeterea, caritas est perfectior spes, et fides prior ea. Sed peccatum oppositum fidei, scilicet infidelitas, et oppositum caritati, scilicet odium, sunt reversibilia. Ergo et desperatio, quae opponitur spei, est reversibilis, et eadem ratione aliae species peccati in Spiritum sanctum.

3. Praeterea, quatuor dicuntur in nobis sicut poenitentiae ex peccato primi hominis provenisse, scilicet ignorantia, infirmitas, concupiscentia et malitia. Sed infirmitas et ignorantia excusando peccatum, remissibile ipsum reddunt. Ergo et eadem ratione, malitia; et ita peccatum in Spiritum sanctum, quod est ex certa malitia, remissibile erit.

4. Praeterea, in hoc dicitur homo ab Angelo differre quod homo habet virtutem electionis mutabilem, Angelus vero immutabilem, quia ab eo quod semel eligit, nunquam removetur. Sed peccatum in Spiritum sanctum est peccatum hominis. Ergo si homo per electionem in ipsum consentiat, iterum potest hanc electionem mutare, et ab eo discedere. Sed peccatum remittitur per hoc quod ab eo receditur. Ergo peccatum in Spiritum sanctum est remissibile.

3. Praeterea, irreversibile tollit potentiam remissionis. Cum ergo dicitur peccatum in Spiritum sanctum irreversibile, aut negatur potentia remissionis ex parte remittentis, aut ex parte eius cui fit remissio. Non primo modo: quia potentia ipsius Dei, qui solus peccata dimittit, est infinita, ad omnium peccatorum remissionem se extendens. Similiter nec secundo modo: quia potentia ad remissionem ex parte eius cui fit remissio, est liberum arbitrium in statu vitae existens, quod etiam post peccatum in Spiritum sanctum manet. Ergo peccatum in Spiritum sanctum nullo modo est irreversibile.

In contrarium sunt auctoritates quae in littera inducuntur.

Praeterea, peccatum virtuti opponitur. Sed de virtute perfectissima, scilicet caritate, dicitur, 1 Corinth. 13, quod nunquam excidit, quamvis multam amittat. Ergo, et peccatum in Spiritum sanctum, quod est gravissimum peccatorum, debet dici irreversibile, etsi quandoque remittatur.

Solutio. Respondeo dicendum, quod de peccato in Spiritum sanctum duplex est opinio, ut ex littera colligi potest. Quidam enim accipientes impenitentiam prout est circumstantia peccati, ut dicitur est, assignant quinque species peccati in Spiritum sanctum, quae scilicet supra impenitentiae enumeratae sunt; et dicunt, quod nulla illarum specierum habet complete rationem peccati in Spiritum sanctum nisi secundum quod adiungitur ei haec circumstantia, ut scilicet usque ad mortem in desperatione vel obstinatione perdurent; et secundum hoc dicitur peccatum in Spiritum sanctum irreversibile, quia nunquam remittitur vel remitti potest: quia post mortem homo confirmatur in gratia vel in peccato, secundum quod fuit in statu mortis suae, ut dicitur Ecclesiastici 11, 3: *Lignum in quocumque loco ceciderit, ibi erit*. Sed istud non videtur esse conveniens: quia secundum hoc omne peccatum quod usque ad mortem perdurat, irreversibile est, sive sit in Patrem, sive in Filium; et ita peccatum in Spiritum sanctum non esset alio modo irreversibile quam peccatum in Patrem vel in Filium, quod est contra textum Evangelii. Nisi forte diceretur, quod omne peccatum in Patrem vel in Filium, est peccatum veniale; quia Gregorius dicit in 4 Dialog. (cap. 39) peccata venialia etiam post hanc vitam remitti. Sed hoc est expresse falsum: quia ignorantia non sic semper excusat peccatum ut non sit damnabile, sed ut sit minus damnabile.

Et ideo alii dicunt, quod impenitentia, quae dicitur continuam durationem peccati usque ad mortem, non est necessaria ad hoc quod sit peccatum in Spiritum sanctum, quia etiam uno solo motu voluntatis potest homo in Spiritum sanctum peccare, sicut et in ceteris peccatis contingit; et secundum hos assignantur species peccati in Spiritum sanctum sex, sicut dictum est; secundum hos autem oportet dicere, quod peccatum in Spiritum sanctum non dicitur irreversibile quia nunquam remittatur, sed quia non habet de se aptitudinem ad hoc quod remissibile sit; et hoc praecipue propter tres causas. Una est ex causa movente ad peccandum: quandoque enim infirmitas, vel ignorantia (1) eius qui peccat, peccatum causant, quae nata sunt pec-

catum excusare in parte vel in toto, propter hoc quod involuntarium causant, vel simpliciter vel secundum quid: et tunc peccatum remissibile dicitur quod habet in se unde facile remittatur propter hoc quod ex causa excusante procedit. Peccatum autem quod ex industria fit, nullam rationem excusationis habet; et ideo dicitur irreversibile, quia non habet in se unde excusetur; et propter hoc ad remittendum sit facile. Secunda est ratio sumpta ex modo inclinationis voluntatis in peccatum: quia ut Philosophus dicit in 7 Ethic. (cap. 8), finis in operabilibus est sicut principium in demonstrabile in speculativis. Error autem in speculativis, qui est circa principia indemonstrabilia, difficile removeri potest, eo quod non possunt accipi aliqua magis ratio, per quae error improbetur. Ita etiam in practicis, quando aliquis alicui peccato ut fini adhaeret, quasi in eo suam beatitudinem constituens, non potest tali peccato de facili remedium a se haberi: quia nihil est aliud magis a peccante dilectum, propter cuius consecutionem hoc in quo ultimum finem ponit, dimittat. Quicumque autem ex electione peccat, vel ex industria, adhaeret peccato quod eligit, quasi per se bono, et sic fini; et ideo tale peccatum non de facili medicinam recipit; unde Philosophus in 7 Ethic. (ubi supra) per hoc ostendit quod incontinentis, quia ex passione peccat, sive infirmitate, facilius curatur quam intemperatus, qui peccat ex electione, sive ex industria. Et hae duae praedictae causae ostendunt causam irreversibilitatis non solum in peccato quod proprie dicitur in Spiritum sanctum, sed etiam in quolibet peccato quod est ex electione. Tertia autem causa quae proprie peccatum in Spiritum sanctum respicit, sumitur ex eius objecto: quia peccatum in Spiritum sanctum est ex hoc quod voluntas a se repellit id per quod remissio peccatorum fit. Unde sicut aegritudo diceretur incurabilis quae fastidium medicinae faceret; ita et peccatum irreversibile dicitur per cuius actum spiritualis medicina directe repellitur; et tamen sicut ille morbus corporalis virtute divina miraculose curari potest; ita et huiusmodi peccatum per misericordiam divinam quasi miraculose remitti potest.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum in Spiritum sanctum praeccludit viam gratiae; et ideo peccato in Spiritum sanctum manente, ex parte ipsius peccantis non remanet facultas ad gratiam; sed remoto isto peccato per immensitatem divinae misericordiae, potest postmodum esse gratiae abundantia, si homo maxime humilietur propter gravitatem praecedentis peccati.

Ad secundum dicendum, quod spes directe est eorum in quae sicut in ultimum finem tendimus: et ideo remotio spei tollit finem; et ideo desperatio est irreversibile peccatum, sicut et error principiorum est insanabilis. Caritas autem non tantum est finis, sed et eorum quae sunt ad finem; scilicet proximorum: et ideo si peccator contra caritatem proximi, non tamen propter hoc directe peccatur contra caritatem Dei; unde ex parte illa manet via ad curationem. Si autem directe contra caritatem Dei peccatur, prout est directio (1) finis, sic irreversibile peccatum erit in Spiritum sanctum; et hoc est quando quis invidet gratiae, quae etiam

(1) *Al. vel ignorantia ad peccandum.*

(1) *Al. directio.*

reconciliatus est. Similiter etiam dicendum de fide, quia infidelitas potest procedere vel ex ignorantia et sic habet pallium excusationis et facile remittitur; vel est ex certa malitia, et sic est peccatum in Spiritum sanctum, quod est impugnatio veritatis agnitae.

Ad tertium dicendum, quod malitia non causat involuntarium sicut infirmitas et ignorantia: et ideo non oportet quod peccatum excuset vel alleviet, sicut illa faciunt. Vel dicendum, quod malitia ex qua peccatum quod in Spiritum sanctum dicitur, procedit, nominat quemdam actum peccati, ut actum desperationis vel obstinationis, et huiusmodi, et non sumitur secundum quod est poena, prout dicit defectum quemdam rationalis animae, secundum quem in malum facile inclinabilis est.

Ad quartum dicendum, quod peccatum aliquod potest esse irremissibile dupliciter: vel ex genere peccati, et sic peccatum in Spiritum sanctum irremissibile dicitur; vel ex statu peccantis; et sic omne peccatum in quo via finitur (1), est irremissibile, sive sit hominis sive Angeli; et secundum hoc accipitur (2) differentia hominis et Angeli: quia status viae in Angelis finitur statim post primam electionem (3); non autem sic est in hominibus.

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur peccatum irremissibile, non privatur potentia absolute ad remissionem, sed magis aptitudo vel facilitas quaedam.

ARTICULUS V.

Utrum aliquis possit peccare in Spiritum sanctum in primo actu peccati.

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod aliquis in primo actu peccati non possit peccare in Spiritum sanctum, sed quod hoc peccatum praerogavit alia peccata. Dicit enim Bernardus in 4 sermone super Cantica (4): *Nemo repente fit summus; sed paulatim proficere volo.* Ergo et contrarium nullus repente fit pessimus. Sed peccatum in Spiritum sanctum est gravissimum. Ergo non statim aliquis hoc peccato potest peccare.

2. Praeterea, Gregorius in Moral. (lib. 31, cap. 17), exponens illud Job 39: *Clanorem ducum etc.* dicit, quod vitia quae primo mentem invadunt, cum quadam ratione hominem, quasi persuadendo, ad modum ducis vincunt; sed postmodum mens per diversa vitia irrationabiliter dissipatur. Sed peccatum in Spiritum sanctum est maxime a persuasionem rationis recedens. Ergo non potest esse primum; sed oportet quod sequatur alia peccata.

3. Praeterea, Philosophus dicit in 3 Ethic. (cap. 1), quod non est in potestate hominis ut statim iniusta operetur, sicut iniustus facit. Sed iniustus operatur iniusta delectabiliter et ex electione. Ergo non est in potestate hominis ut statim et ex electione peccatum faciat. Quicumque autem peccat in Spiritum sanctum, ex electione peccat. Ergo etc.

4. Praeterea, sicut spei opponitur desperatio,

(1) *Al.* omne peccatum in Spiritum sanctum, in quo via finitur.

(2) *Al.* excipitur.

(3) *Al.* electionem.

(4) Immo potius de gradibus humilitatis quo ad priorem partem, ut et quo ad posteriorem serm. 1 de B. Andrea (*Ex edit. P. Nicolai*).

ita meritis opponuntur demerita. Sed spes praesupponit merita: est enim spes certa expectatio futurae beatitudinis ex meritis et gratia proveniens. Ergo et desperatio praesupponit demerita; et sic saltem haec species peccati in Spiritum sanctum oportet quod ad alia peccata sequatur.

5. Praeterea, poenitentia et impenitentia, cum sint opposita, sunt circa idem. Sed poenitentia est dolor de commissis, Ergo et impenitentia aliqua peccata commissa praesupponit.

Sed contra, peccatorum quae habent actus distinctos, unum ad sui esse alterum non praesupponit. Sed peccatum in Spiritum sanctum habet actum ab aliis peccatis distinctum, qui est abijcere id per quod quis a peccato retrahitur, ut dictum est, in corp. art. 2. Ergo non de necessitate alia peccata praesupponit.

Praeterea, peccatum in Spiritum sanctum consistit in hoc quod voluntas rejicit id per quod a peccato retrahi deberet. Sed voluntas se habet ad utrumque oppositorum. Ergo potest homo statim in Spiritum sanctum peccare vel non peccare.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, dist. 42, art. 5, in corp., in peccatis quorum unum dicitur ex altero nasci, non consideratur quid semper fiat, sed quid in pluribus contingat, propter quamdam aptitudinem quam habet unum peccatum quod ex alio frequenter oriatur; sicut fraus assignatur filia avaritiae, quae tamen potest ex luxuria vel ex alio vitio oriri, quamvis ex avaritia saepius oriatur. Illud autem peccatum habet aptitudinem ut ex eo aliud oriatur, cuius objectum est vehementius appetibile, ut supra dictum est. Hoc autem est quod habet majorem apparentiam boni. Unde illud peccatum cuius objectum maxime recedit a ratione boni, minime potest esse primum; sed quasi semper vel frequentius ex alio oritur: et tale est peccatum in Spiritum sanctum, prout speciale peccatum ponitur: et ideo ut saepius et quasi semper sequitur ad alia peccata: non tamen ita quin (1) sit possibile ut etiam homo in primo actu peccati in Spiritum sanctum peccet, et praecipue in duabus ultimis speciebus, scilicet impugnacione (2) veritatis agnitae, et invidentia gratiae qua reconciliati sumus: quia istae species majorem videntur habere distinctionem ab aliis peccatis. Sed tamen hoc etiam contingit in aliis speciebus, si diligenter consideretur. Potest enim aliquis statim, inspectis diversorum hominum statibus, abijcere spem futurae gloriae, propter difficultatem perveniendi ad ipsam, et propter delectationes eorum qui de ea non curant; et similiter in hoc animum suum firmare ut suam voluntatem in omnibus sequatur; quod est obstinationis; et sic de aliis.

Ad primum ergo dicendum, quod non est simile de profectu virtutis, et de casu in peccatum: quia plura requiruntur ad actum virtutis quam ad actum peccati: et ad actum virtutis erigitur homo per gratiam; sed in actum peccati per seipsum quis cadere potest.

Ad secundum dicendum, quod Gregorius ibi assignans origines vitiorum, considerat id quod saepius accidit, non quia aliter possit accidere: hoc enim ad moralem pertinet, et etiam ad naturalem:

(1) *Al.* quod. *Forté etiam* quod sit impossibile.

(2) *Al.* impugnatio.

quia causae naturales, et multo plures morales, deficiunt in minori parte, quia non sunt necessariae.

Ad tertium dicendum, quod peccatum in Spiritum sanctum, ut supra dictum est, non est hoc modo ex electione sicut habens habitum ex electione peccat; immo per actus peccati in Spiritum sanctum praecedentes habitum aliquis habitus acquiritur: et ideo objectio non procedit: quia iniustus ex electione peccat sicut habens habitum.

Ad quartum dicendum, quod spes non semper praevigil merita in actu, sed solum in proposito sperantis; similiter etiam et desperatio non oportet quod praesupponat aliqua demerita praecedentia in actu.

Ad quintum dicendum, quod poenitentia, secundum quod dicitur actum, non est nisi de malis praeteritis: sed secundum quod dicitur habitum, quo quis dicitur poenitens, non exigitur quod aliqua peccata commiserit, sed quod habeat hoc propositum, ut si contingeret ipsum peccare, statim poeniteret. Ita etiam ad rationem impenitentiae sufficit ut aliquis nunquam poeniteat de peccatis, si qua committet.

ARTICULUS VI.

Utrum Adam peccaverit in Spiritum sanctum.

(1-2, qu. 27, art. 7.)

Ad sextum sic proceditur. 1. Videtur quod Adam in Spiritum sanctum peccaverit. Non enim peccavit in Patrem, quia non peccavit ex infirmitate; neque etiam in Filium, quia non ex ignorantia; cum infirmitas et ignorantia ante peccatum non fuerit. Ergo relinquitur quod peccavit in Spiritum sanctum.

2. Praeterea, nimia praesumptio de Dei misericordia, est peccatum in Spiritum sanctum. Sed Adam peccans de Dei misericordia cogitavit, ut Augustinus dicit (lib. 14 de civ. Dei, cap. 11), et supra, dist. 22, habitum est. Ergo videtur in Spiritum sanctum peccasse.

3. Contra, peccavit appetendo scientiam. Sed scientia appropriatur Filio. Ergo magis peccavit in Filium quam in Spiritum sanctum.

4. Praeterea, Augustinus dicit (lib. 11 sup. Gen. ad litt., cap. 42), quod quamvis Adam non fuerit seductus in hoc in quo mulier, tamen in hoc seductus est quod credidit veniale quod mortale erat. Sed peccatum quod est ex seductione, est peccatum in Filium. Ergo peccavit in Filium.

5. Item, videtur quod primus angelus in Spiritum sanctum peccaverit. Irremissibilitas enim est proprietas peccati in Spiritum sanctum. Sed peccatum primi angeli fuit irremissibile. Ergo fuit in Spiritum sanctum.

6. Praeterea, eodem genere peccati quo tunc peccavit diabolus, etiam nunc peccat. Sed nunc peccat in Spiritum sanctum, quia invidet gratiae quae in sanctis operatur. Ergo et tunc in Spiritum sanctum peccavit.

7. Sed contra, peccatum primi angeli fuit ex hoc quod potentiam inordinate appetit. Sed potentia appropriatur Patri. Ergo peccavit in Patrem.

8. Praeterea, poena non praecedit culpam. Sed malitia computatur inter poenas peccati. Ergo ex malitia non potuit esse primi angeli primum peccatum, quod nullum peccatum praecesserat.

Solutio. Respondeo dicendum, quod quidam

diciunt, quod peccatum primi hominis et peccatum daemone non fuit neque in Patrem neque in Filium neque in Spiritum sanctum; haec enim non sunt differentiae peccati absolute accepti, sed peccati quod contingit in natura corrupta. Infirmitas enim et ignorantia et malitia, ex peccato naturam corruptam consequuntur. Sed sciendum, quod quamvis infirmitas nullo modo in natura integra inveniri possit, et ita nec peccatum in Patrem: tamen ignorantia aliquo modo in natura integra inveniri potuit, non secundum quod ignorantia dicitur privative, sed secundum quod dicitur negative: sic enim est defectus consequens intellectum creatum, in quantum creatus est: ex hoc enim deficit a perfecto lumine intellectus increati, ut non omnia sciat, vel saltem non omnia acta consideret: et ex tali nescientia peccatum proveniens, peccatum in Filium dici potest. Et similiter etiam malitia ex qua peccatum in Spiritum sanctum procedit, non oportet quod sit poena, sed est aliquis actus peccati, ut supra dictum est; unde et in natura integra potuit esse peccatum in Filium et in Spiritum sanctum. Sciendum tamen, quod primus actus peccati primi hominis et Angeli non fuit in Spiritum sanctum, prout peccatum in Spiritum sanctum est speciale peccatum: quod patet ex ipso objecto peccati: uterque enim peccavit, alitudinem propriam appetendo. Et ideo quantum ad genus peccati fuit peccatum superbiae; sed quantum ad circumstantiam peccati utrumque fuit peccatum in Filium: quia uterque peccavit ex hoc quod non consideravit ea quae considerata erant ad evitacionem peccati; non autem fuit peccatum primum eorum ex hoc quod propria voluntate repugnarent spei, vel alicui huiusmodi, sicut fit in peccato in Spiritum sanctum.

Ad primum ergo patet responsio per ea quae dicta sunt.

Ad secundum dicendum, quod quamvis Adam peccans cogitaret de Dei misericordia, non tamen peccavit peccato praesumptionis, quia non cogitavit se misericordiam consequi sine poenitentia; sed simul de misericordia et de poenitentia cogitavit, ut Augustinus ibidem dicit.

Alia duo concedimus, quamvis primum eorum non recte concludat, ut post dicitur.

Ad quintum dicendum, quod peccatum angeli non habuit remissibilitatem ex genere peccati, sed magis ex statu peccantis, ut supra dictum est: et ideo ratio non procedit.

Ad sextum dicendum, quod ad primum actum peccati in angelo, qui fuit actus superbiae, consecutae sunt multae aliae deformitates peccatorum, ut invidia, odium, et huiusmodi; et inter illa potuit esse peccatum in Spiritum sanctum.

Ad septimum dicendum, quod peccatum in Patrem non dicitur ex objecto, sed potius ex causa: et ideo quamvis potentiam appetierit, non sequitur quod in Patrem peccaverit, quia non ex infirmitate peccavit. Unde et ratio illi similis, per quam ostendebatur quod homo primus in Filium peccaverit, non concludat.

Ad octavum dicendum, quod malitia, ex qua peccatum in Spiritum sanctum esse dicitur, non oportet ut sit poena peccati, ut dictum est; et ideo ratio non procedit, quamvis conclusio sit vera.

Expositio textus.

Neque hic neque in futuro. Hoc ideo dicitur, quia quaedam peccata in futuro etiam dimittuntur, prout venialia quaedam, ut Gregorius dicit (Dial. 4, cap. 59), non solum quantum ad poenam, sed etiam quantum ad culpam.

Non pro eo dico ut quis oret. Si peccatum ad mortem intelligatur peccatum in Spiritum sanctum, prout peccatum in Spiritum sanctum requirit finalem impenitentiam, secundum unam opinionem; sic intelligendum est, ut nullus pro talibus oret: quia qui usque ad mortem in peccato mortali perdurat, postmodum orationibus non juvatur. Si autem sumatur pro peccato in Spiritum sanctum, secundum aliam opinionem, prout non requirit finalem impenitentiam; sic intelligendum est, ut non oret pro eo quis, id est quemque: quia talium conversio quasi miraculosa est. Unde sicut pro faciendis miraculis non quilibet orat, sed magni et sancti viri; ita nec pro talium conversione. Tamen secundum formam verborum non prohibetur oratio pro eo fieri; sed ostenditur quod praeceptum de orando pro proximis fidelibus non se extendit ad tales

peccatores: quia propter sui peccati enormitatem hoc merentur ut a fidelibus relinquuntur, sicut ethnici et publicani.

Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque hic neque in futuro. Glossa ibidem dicit, scilicet Math. 12, quod blasphemia remittitur, spiritus autem blasphemiae non remittitur. Blasphemia enim nominat ipsam peccati genus absolute: quod contingit quandoque ex infirmitate, sicut cum quis ex irae passione blasphemat; quandoque etiam ex ignorantia, sicut in his qui errant, male de Deo sentientes. Sed spiritus blasphemiae est voluntas blasphemandi, quando scilicet ex certa malitia blasphematur: et tunc est peccatum in Spiritum sanctum.

Discuti oportet, an aliud obstinatio, aliud impenitentia sit peccatum. Hujus quaestionis apparet solutio secundum distinctionem impenitentiae prius positam. Si enim impenitentia sumatur pro actuali duratione in obstinatione usque ad mortem, non est aliud peccatum ab obstinatione, sed circumstantia ejus; si autem impenitentia sumatur prout dicit propositum non poenitendi, sic est aliud peccatum.

DISTINCTIO XLIV.

De potentia peccandi, an sit homini vel diabolo a Deo.

Post praedicta, consideratione dignum occurrit, utrum peccandi potentia sit nobis a Deo, vel a nobis. Putant quidam, potentiam recte agendi nobis esse a Deo, potentiam vero peccandi non a Deo, sed a nobis vel a diabolo esse; sicut mala voluntas non a Deo nobis est, sed a nobis et a diabolo; bona autem nobis a Deo tantum est. Bonae autem voluntatis et cognitionis initium, non homini ex seipso nasci, sed divinitus parari et tribui, in eo Deus evidenter ostendit, quia nec diabolus nec aliquis angelorum ejus, ex quo in hanc caliginem sunt detrusi, bonam potuit vel potest resumere voluntatem: quia si possibile foret ut humana natura postquam a Deo aversa, bonitatem perdidit voluntatis, ex seipsa rursus eam habere potuisset; multo possibilis hoc natura haberet angelica; quae quanto minus gravatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset praedita facultate. Non igitur homo vel angelus, ut a bonam voluntatem habere potest, sed malam. Similiter et de potentia, inquit, per similitudinem voluntatis de potentia boni vel mali differentes, quod illa sit a Deo, non ista.

Auctoritatis ostruit, potentiam peccandi esse a Deo.

Sed pluribus sanctorum testimonii indubitanter monstratur, quod potestas mali a Deo est, a quo est omnis potestas: ait enim Apostolus (ad Rom. 15, 4): « Non est potestas nisi a Deo: » quod non de potestate boni tantum, sed et mali intelligi oportet; cum Pilato etiam Veritas dicit (Joan. 19, 2): « Non haberes in me potestatem, nisi datum esset tibi de super. » Malitia nempe hominum, ut ait Augustinus (1), cupiditatem nocendi per se habet; potestatem autem, si ille non dat, non habet. Ideoque diabolus, antequam aliquid tolleretur Job, dicebat Domino (Job 11, 5): « Mitte manum tuam; » id est da potestatem: quia etiam nocentium potestas non est nisi a Deo, sicut Sapientia ait (Proverb. 8, 15): « Per me regnant reges; et tyranni per me tenent terram. » Unde ait Job de Domino (cap. 54, 50): « Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi; » et de populo Israel dicit Deus (Oseea 13, 2): « Dedi eis Regem in ira mea. » Nocendi enim voluntas potest esse ab hominis animo; potestas autem non ni-

si a Deo: et hoc abditae aptaque iustitia. Nam per potestatem diabolo datam justos Deus facit suos. De hoc etiam Gregorius in Moralibus, lib. 26, cap. 19, ait: « Tumoris elatio, non potestatis ordo in crimine est. Potestas Deus tribuit, elatio nem vero potentiae malitia nostrae mentis invenit. Tollimus ergo quod de nostro est: quia non potentia justa, sed actio prava damnatur. » His auctoritatibus alisque plurimis evidenter ostenditur quod non est potestas boni vel mali cuiquam nisi (1) a Deo aequo, nisi te lateat acquitas.

An aliquando resistendum sit potestati.

Hic oritur quaestio non transiendi silentio. Dicitur enim supra, quod potestas peccandi nocentem non est homini vel diabolo nisi a Deo. Apostolus autem dicit (Rom. 13, 2): quod « qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. » Cum ergo diabolo sit potestas mali Dei ordinatione, ejus potestati non esse resistendum videtur. Sed sciendum est, Apostolum ibi loqui de saeculari potestate, scilicet rege et principe et huiusmodi; quibus non est resistendum in his quae jubet eis Deus exhiberi, scilicet in tributis et huiusmodi. Si vero princeps aliquis vel diabolus jusserit aliquid vel susceperit contra Deum; tunc resistendum est. Unde Augustinus determinans quando resistendum sit potestati (2) in libro de natura Boni ait: « Si illud jubet potestas quod non debet facere, hoc sine contumelia potestatem, timendo potestatem majorem. Ipsos humanarum rerum gradus advertit. Si quid jusserit procreator, nunquid faciendum est, si contra proconsulem jubet? Rursus si quid ipse proconsul jubet et aliud jubet imperator; nunquid obtemperat, illo contempto, » illi esse serviendum? Ergo si aliud imperator, aliud Deus jubet; contempto illo, obtemperandum est Deo. » Potestati ergo hominis vel diaboli tunc resistendum, cum aliquod contra Deum suggererit; in quo Dei ordinationi non resistimus sed obtemperamus. Sic enim praecepit Deus, ut in malis nulli potestati obediamus.

Jam nunc hic intelligendis atque pertractandis quae ad Verbi incarnati mysterium pertinent, integra mentis consideratione intendamus, ut de ineffabiliter vel modicum aliquid fieri, Deo revelante, valeamus (3).

(1) Al. deest nisi.

(2) De verb. Domini serm. 8, non sicut prius de natura Boni, indice Gepravato (Ex edit. P. Nicolai).

(3) Al. ut ineffabiliter vel modicum aliquid fieri Deo revelante, intendamus.

Divisio textus.

Determinato de peccato quantum ad actum peccati, hic determinat de potentia peccandi; et dividitur in partes duas: in prima determinat de potentia peccandi; in secunda continuat se ad sequentem librum, ibi: Jam nunc his intelligendis atque pertractandis quae ad Verbi incarnati mysterium pertinent, integra mentis consideratione intendamus. Prima dividitur in duas: in prima inquit, utrum potentia peccandi sit a Deo; in secunda determinat de obedientia quae debetur eis qui potentiam praelationis a Deo habent, ibi: Hic oritur quaestio non transiendi silentio. Circa primum tria facit: primo movet quaestionem; secundo narrat opinionem quorundam, ibi: Putant quidam potentiam recte agendi nobis esse a Deo, potentiam vero peccandi non a Deo, sed a nobis, vel a diabolo esse; tertio determinat veritatem, ibi: Sed pluribus sanctorum testimonii indubitanter monstratur quod potestas mali a Deo est.

Hic oritur quaestio non transiendi silentio. Hic inquit de obedientia debita his qui a Deo potestatem habent; et primo movet quaestionem; secundo solvit, ibi: Sed sciendum est, Apostolum ibi loqui de saeculari potestate.

Jam nunc his intelligendis atque pertractandis quae ad Verbi incarnati mysterium pertinent, integra mentis consideratione intendamus. Hic continuat se ad sequentia; et primo ponit continuationem; secundo assignat ordinem, ibi: Hic est rationis ordo etc. (1).

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima de potentia peccandi. Secunda de obedientia.

Circa primum quaeruntur tria: 1.º utrum potentia peccandi sit bona, et a Deo; 2.º cum secundum praelationis officium, ad sit potestas multa peccata perpetrandi, quae nisi quis in statu praelationis esset, facere non posset; utrum etiam omnis praelatio a Deo sit; 3.º utrum praelatio, sive dominium, sit a Deo in ordinationem naturae institutae, vel in punitionem naturae corruptae.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum potentia peccandi sit a Deo. — (1, dist.

42, qu. 2, art. 1; et 5, dist. 12, qu. 2, art. 2, ad 6; et Rom. 15, lect. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod potentia peccandi non sit a Deo. Posse enim pee-

care, ut Anselmus (1) dicit, neque est libertas neque pars libertatis. Sed omnis potentia naturalis quae est in nobis ad agendum actus humanos, ad liberum arbitrium pertinet. Ergo potentia peccandi non est in nobis aliqua potentia naturalis. Constat etiam quod non est gratiae potentia: quia per gratiam nullus ordnatur ad peccatum. Cum ergo omnis potentia quae est in nobis a Deo, sit gratiae vel naturae, videtur quod potentia peccandi non sit in nobis a Deo.

2. Praeterea, Deuter. 52, 4: Dei perfecta sunt opera. Ergo quanto aliquid magis est perfectum, magis debet computari inter divina opera. Sed actus est perfectior quam potentia. Cum igitur actus peccati non sit a Deo, nec potentia peccandi a Deo erit.

3. Praeterea, ad opus humanum concurrunt potentia, scientia et voluntas. Sed voluntas peccandi non est a Deo. Ergo eadem ratione nec potentia peccandi ab ipso est.

4. Praeterea, a causa per se producitur effectus secundum similitudinem suae causae; unde a Deo, qui est per se causa omnium, omnia producuntur retinentia similitudinem ejus quantum possunt: quia a primo ente sunt entia, et a primo vivente viventia. Sed in potentia peccandi non assimilatur creatura Deo. Ergo potentia peccandi non est in nobis a Deo.

5. Praeterea, ejus usus malus est, ut Boetius dicit (de def. Topic. lib. 2), ipsum malum est. Sed potentiae peccandi usus est ipsum peccatum, quod malum est. Ergo et potentia peccandi mala est. Sed nullum malum est a Deo. Ergo potentia peccandi non est a Deo.

Sed contra, Philosophus dicit (9 Metaph., text. 5 et 10), quod potentiae rationales sunt ad opposita. Ergo eadem est potentia peccandi et potentia bene operandi. Sed potentia bene operandi est a Deo. Ergo et potentia peccandi.

Praeterea, omne ens a Deo est. Sed potentia peccandi est quoddam ens. Ergo et potentia peccandi a Deo est.

Solutio. Respondeo dicendum, quod potentia cognoscitur per actum; unde ex consideratione actus peccandi, in actu autem peccati sunt duo, scilicet substantia actus, et deformitas vel defectus debitarum circumstantiarum; unde oportet quod etiam in ipsa potentia peccandi duo attendantur: scilicet ipsa potentia, quae est principium actus; et haec est eadem quae est principium actus ordinati et inordinati: et haec a Deo est: consideratur etiam in ea defectus quidam, secundum quem actum deficientem producere possit. Potentiae enim perfectissimae nunquam deficient ab eo ad quod ordinatae sunt, ut patet in necessariis. Unde quod potentia impediatur vel retrahatur ab eo ad quod naturaliter ordinata est, oportet quod sit ex defectu ejus, in quantum scilicet alteri agenti, quod impedit, succumbit. Unde cum potentia voluntatis humanae sit per se ordinata ad bonum, defectus a bono in actu ejus oportet quod causetur ex aliquo defectu in ipsa, per quem ab aliquo vincit potest, vel delectatione, vel suggestione, vel quocumque alio, ut ab eo quod est naturale sibi, ad id quod est in-

(1) Colligitur ex dialogo de lib. Arb., cap. 1 (Ex edit. P. Nicolai).